

## UTRIKESDEPARTEMENTET

### Pressbyrån

Statsminister Olof Palmes anförande i FN:s generalförsamling tisdagen den 11 november 1975

Världen av idag är mycket olik den värld som för trettio år sedan såg FN skapas. Under denna tid har människornas sinnen förändrats liksom deras världsbild. Konflikten mellan öst och väst som för inte länge sedan innebar en hotande risk för ett tredje världskrig har avtagit i styrka. Konkurrerande ideologier förorsakar inte längre den fruktan som var utmärkande för det kalla krigets era. Toppmötet i Helsingfors som avslutade den europeiska säkerhetskonferensen är ett viktigt bidrag till avspänningen och till ökat samarbete mellan Europas folk.

Fattigdom, våld och förtryck finns kvar i de flesta delar av världen. De starka fortsätter att påvinga de svaga sin vilja, de få dominerar de många. Politisk instabilitet, sociala omvälvningar och ekonomisk misär är inslag i vårt internationella liv. Men vissa grundläggande förändringar under de senaste trettio åren har gått i positiv riktning. De har visat att folken reser sig mot förtrycket, att utländsk dominans aldrig accepteras, att ett fåtal nationers privilegier måste ge vika för jämlikhet mellan alla. Och denna utveckling har förstärkts av en anda av solidaritet mellan folken, mellan de krafter som verkar för nationell självständighet och social förändring.

De senaste trettio åren har sett gamla imperiers sönderfall och det koloniala styrets upplösning. Folken över hela världen har krävt, kämpat för och uppnått sin rätt till självbestämmande och självständighet. De börjar nu axla sitt ansvar för världens affärer. Tack vare de nya staternas ansträngningar har vi fått en global syn på världens problem. Dessa stater har bidragit till ett ökat medvetande om det ömsesidiga beroendet mellan alla länder grundat på respekten för självbestämmande och jämlikhet. Sådan respekt har kommit de små nationerna till del främst till följd av deras inbördes solidaritet och sammanhållning. FN har genom deras inflytande blivit en symbol för en bättre framtid och ett forum där också små, svaga och fattiga stater helt och fullt deltar i besluten.

Vår syn på dagens värld har i mycket präglats av Vietnams folk. De har uppfyllt sin dröm om självständighet, efter ett av historiens längsta och grymmaste krig. Deras legendariska kamp är en symbol för att folkens vilja bestämmer historiens gång och för att befrielse och självbestämmanderättens ideal segrar. Slutet på detta krig befriar de internationella förbindelserna från en varböld, ett hinder

för det världsomfattande samarbete som till slut, därpå är jag säker, kommer att omfatta också de nationer som igår stred mot varandra. Till dess går det emot den internationella gemenskapens vilja att förhindra de två vietnamesiska staterna från att inta sin rättmätiga plats i Förenta Nationerna.

Vi står vid slutet av det portugisiska kolonialväldets upplösning. Befrielseströmmarna i Guinea-Bissau och Moçambique har kämpat för sina länders självständighet och uppnått detta mål. Genom sin kamp har de också bidragit till att Europas mest reaktionära regim har fallit. Samtidigt understödde de krafter som kämpade mot fascismen i Portugal befrielsekampen i Afrika och undergrävde genom sitt arbete den koloniala regimen.

Idag välkomnar vi Angola som en ny nation i Afrika. Konflikterna i detta land sätter emellertid dess enhet och territoriella integritet i fara. Vi hoppas att det snart skall bli möjligt för det angolaisiska folket att åstadkomma en grund för fred och samarbete. Vi måste kraftigt tillbakavisa varje försök från främmande makter att begränsa det angolaisiska folkets rätt att på egen hand besluta om sin framtid.

I södra Afrika har ett kolonialvälde fallit sönder men ett vitt minoritetsstyre håller alltjämt stånd. Detta framstår som än mer förhatligt genom sin doktrin om rasdiskriminering. Folken i Sydafrika, Namibia och Sydrhodesia förvägras frihet och självbestämmanderätt. Vi måste fråga oss om förändringar kan åstadkommas endast genom våld, genom revolution, eller om det finns en fredlig väg att utrota den skymf mot mänsklig värdighet som heter kolonialism, rasism och apartheid. I denna organisation ägnad fredlig lösning av konflikter får vi icke förespråka våld eller väpnad kamp eller utnyttja dess auktoritet för att stödja sådana metoder. Men vi kan förutse att när människor som söker fred och framsteg endast möts med förtryck och exploatering så kommer de till slut att tillgripa våld. De som slår vakt om sina orättfärdiga privilegier går sin egen undergång till mötes när de vägrar att godta ett liv i harmoni mellan raser och respekt för mänskliga rättigheter för alla invånare. Det är FN:s plikt att vidta effektiva åtgärder för att hjälpa Sydafrikas, Namibias och Sydrhodesias folk att uppnå jämlikhet och frihet.

Jag vill tillägga att kampen mot apartheid och rasdiskriminering är så viktig att den kräver gemensamma ansträngningar av hela världen. Därför finner jag det mycket olyckligt att splittrande ämnen förs in i detta sammanhang. Sverige kan inte acceptera att sionism jämföras med rasism. Av denna anledning röstade vi emot gårdagens resolutioner. Vi hade inget val.

Det vill synas som om denna fråga fördes fram som en följd av den djupa konflikten i Nellersta Östern.

I Mellersta Östern ser två folk på samma land som en del av sitt nationella hem. Resultatet är en tragisk konflikt och djupt lidande i hela regionen. Israels folk lever sedan nästan trettio år i en stat som redan från början erkändes av många andra länder inklusive stormakterna. Liksom alla andra stater i området har det rätt att leva inom erkända och säkra gränser. På samma gång måste ockuperade områden återlämnas i enlighet med FN:s resolutioner. Palestinas folk har en politisk identitet och ett rättmätigt krav på nationellt självbestämmande. Så länge som det förvägras denna rätt kommer konflikten inte att kunna lösas.

Herr President,

Politisk självständighet blir ihållig, nästan illusorisk för varje ny stat om denna inte också får möjlighet att påverka och styra den ekonomiska och sociala utvecklingen. Upplösningen av det koloniala styret medför dock inte någon automatisk förändring i det mönster som finns av kontroll över världens handel, industri och monetära affärer. Ojämliga ekonomiska förbindelser kvarstår och orsakar en djupt orättvis fördelning av världens rikedomar. U-länderna är därför i sin fulla rätt när de med ökad kraft och i full solidaritet begär förändringar i den internationella ekonomin och väsentligt utvidgat bistånd från den rika världen. I FN är vi alla inbegripna i ansträngningar att uppnå ekonomisk och social rättvisa i världsvid skala. De rika kan inte fortsätta att existera som öar av överflöd i ett hav av fattigdom. De som talar om "internationell moral" avfärdas ibland som naiva eller sentimentala och orealistiska. Vem är det då som är orealistisk? Den som säger att de 20 % av världens befolkning som kontrollerar 90 % av dess resurser måste dela dem med alla de andra som har bara 10 %? Eller den som säger att den välbärgade minoriteten skall själv behålla sina rikedomar, vad som än händer? I detta läge sammanfaller ett moraliskt synsätt med hela den mänskliga familjens realistiska egenintresse.

Jag är övertygad om att utvecklingen i de fattiga nationerna väsentligen måste vara deras eget ansvar. Mycket talar för att den tredje världens länder skall föra en politik som innebär en förlitan på de egna krafterna. De måste själva genomföra de inre institutionella reformer som är nödvändiga för detta ändamål. Det finns inget alibi i den internationella ordningen för brist på framsteg i den inre utvecklingen.

I själva verket förblir reformer i den internationella ordningen meningslösa och ofta omöjliga att uppnå utan motsvarande reformer på det nationella planet.

Samtidigt måste dock de rika länderna acceptera en reform av ett ekonomiskt system som tjänat de fattiga länderna dåligt. Sverige har utlovat stöd för en ny ekonomisk världsordning och jag förnyar detta löfte. Ingen kan ha något intresse av att det nuvarande ekonomiska och monetära systemet förs till ett plötsligt sammanbrott och jag är säker på att ingen regering kan önska att så sker. Men alla länder kommer i det långa loppet att tjäna på sådana förändringar som ger den tredje världen dess andel av jordens rikedomar.

Politiska åtaganden från de rika ländernas sida att föranstalta om en verklig förändring har givits från denna talarstol under generalförsamlingens sjunde extra möte; vad vi nu behöver är konkreta bevis på att de är beredda att omsätta sina löften i praktisk handling. Det extra mötet sammanfattade resultaten från ett antal viktiga internationella konferenser som tidigare ägt rum och inledde arbetet med en rad åtgärder om vilka nu ytterligare skall förhandlas. Sverige kommer att göra sitt bästa för att bidra till dessa förhandlingars positiva slutförande.

Jag kan då mera konkret ange att

vi kommer att vidmakthålla vårt offentliga bistånd vid den 0,7 procent-nivå som vi redan har nått; vi kommer att arbeta för internationella förhandlingar för att lätta de fattigaste och hårdast drabbade u-ländernas skuldbördor;

vi kommer att samarbeta i förhandlingar rörande vissa råvaror i världshandeln och i arbetet på ett integrerat råvaruprogram i syfte att stabilisera råvarumarknaderna och förbättra u-ländernas exportinkomster;

vi kommer i detta sammanhang att arbeta för arrangemang som har till syfte att kompensera u-länderna för fluktuationer i deras inkomster från råvaruexport;

vi kommer att förespråka särskilda hänsynstaganden till utvecklingsländernas behov inom ramen för reformen av det internationella monetära systemet;

Vi kommer att fortsätta att förespråka en större roll för u-länderna särskilt inom de internationella institutioner som handhar finansiering av deras utveckling.

Vi inser alla att jordens resurser är begränsade. Vi har då allt starkare kommit att ifrågasätta ett materialistiskt levnadssätt som främjar girighet och slöseri. Våra prioriteringar får ändras vid fördelningen av gemensamma resurser. En avsevärd del av i-världens förmåga och energi måste då avdelas för att förbättra den materiella levnadsnivån för majoriteten av de fattiga länderna.

Önskan att se en mer jämlik fördelning av jordens rikedomar är för mig också utslag av en strävan att utplåna orättvisor i mitt eget land. Jag tror att jämlikhet inom staterna - såväl de rika som de fattiga - är en förutsättning för jämlikhet mellan dem. Vi vill skapa vårt samhälle så att folket beslutar om produktionen och dess fördelning, så att medborgarna är fria från beroende av varje organ utanför deras egen kontroll och så att ett system baserat på klass-tillhörighet förändras till en gemenskap av människor som arbetar tillsammans på grundval av frihet och jämlikhet. Jag tror att om vi lyckas skapa ett sådant samhälle, så kommer det att omfatta en naturlig solidaritet. Denna solidaritet utgör ett fundamentalt behov för ett världssamhälle och är i det långa loppet en förutsättning för dess överlevnad.

FN har sålunda spelat en historisk roll i strävandena efter nationellt oberoende. Det är ett centralt forum i kampen för politisk och ekonomisk självbestämmanderätt. Det återstår nu att igångsätta ytterligare en process. De oerhört stora och växande teknologiska resurserna måste inriktas på att uppfylla grundläggande mänskliga behov. De mänskliga, teknologiska och ekonomiska tillgångar som förslösas på upprustning utgör det mest uppenbara exemplet på misshushållning. De årliga rustningskostnaderna närmar sig nu 1200 miljarder kronor.

Detta motsvarar totalinkomsten för de länder där den fattigaste hälften av mänskligheten bor. Omkring hälften av världens vetenskapsmän och tekniker är för närvarande sysselsatt med att förbättra existerande vapen och utveckla nya. Vem kan försvara en världsordning baserad på sådana groteska prioriteringar?

Aldrig tidigare i historien har mänsklighetens förmåga att förintna sig själv, sin civilisation och sin fysiska omgivning varit större än idag. Den är i ständigt växande. Och ändå har man inte funnit någon lösning på frågan hur denna onda process skall brytas. Resultaten av tidigare ansträngningar är deprimerande. Redan före första världskriget gjordes försök att nå fram till överenskommelser om begränsning av rustningarna. De misslyckades. Nationernas Förbund ägnade många års mödor åt uppgiften att åstadkomma nedrustning. Förgäves. Och vi har själva som medlemmar av FN förpliktat oss att arbeta för nedrustning. Organisationens historia är fylld av misslyckanden på detta område. Vad fattades i våra strävanden att bevisa riktigheten av den ena eller andra nedrustningsåtgärden?

Enligt min mening bör svaret endast delvis sökas i bristfälliga förhandlingsmetoder eller i de tekniska lösningar som föreslagits på de komplicerade nedrustningsproblemen. Orsakerna till att dödläget inte kunnat brytas är i grunden av politisk natur. De sammanhänger med vad generalsekreteraren har kallat en "förtroendekris" mellan staterna.

Misstroende mellan staterna har alltid bidragit till irrationellt beteende i säkerhetsfrågor. När mistroende råder har regeringarna en benägenhet att betrakta varje förändring i omvärlden som ett möjligt hot mot den nationella säkerheten.

Få politiker önskar utsätta sig för kritik för försummelser eller bristande i förutseende i frågor av så allvarlig natur som säkerhetsfrågor. Till och med när alla experter är ense om att nedrustning är möjlig och nödvändig - av exempelvis ekonomiska skäl - finns det en stark obenägenhet hos de politiska beslutsfattarna att knyta den nya nivån till en internationell förpliktelse. Med osviklig säkerhet får vi höra att tiderna kan ändras och att den nationella handlingsfriheten inte får inskränkas.

Det förefaller som om hinder mot överenskommelser om nedrustning fanns inbyggda i själva strukturen hos våra samhällen. På detta sätt fortsätter den absurda rustningsspiralen i ett klimat präglad av misstroende.

När vi ser tillbaka på de senaste trettio åren finner vi att några stadier i nedrustningsförhandlingarnas historia kan betecknas som försummade tillfällen. Men förhoppningarna har alltid följts av misslyckande och desillusion.

Enligt min mening står vi i dag inför ännu ett sådant tillfälle. Priset för ett misslyckande förefaller dock högre än någonsin.

Avspänningen och vågen av demokratisering av det internationella samfundet ger visserligen upphov till förhoppningen att det skall visa sig möjligt att hejda kapprustningen på kärnvapenområdet. Samtidigt skymtar emellertid en överhängande fara för en ny omgång av kärnvapenspridning genom utbredning av den klyvningsteknologi som används för fredliga energiändamål.

Denna gång kan vi inte tillåta att händelserna utvecklas utanför vår kontroll. Mänskligheten måste bli herre över teknologin, inte dess offer.

Den nya viljan till ökat förtroende och en rättvis världsordning måste mobiliseras. Anspråk på en överhöghet baserad på innehav av kärnvapen är på sikt oförenliga med en värld som strävar efter oberoende och jämlikhet.

Herr ordförande, vi måste få till stånd ett nytt politiskt momentum för framsteg på nedrustningsområdet. Varje land måste se sina säkerhetsproblem i ett vidare perspektiv än det som avser det militära försvaret mot en väpnad attack. Investeringar i politiskt förtroende är ofta lika viktiga för säkerheten som investeringar i rustningar.

Det är naturligtvis riktigt att de flesta länder som lever i fred med sina omedelbara grannar trots detta bygger upp kostnadskrävande försvarsetablissemang. Det beror på fruktan - så är fallet i fråga om mitt eget land - för att en konflikt mellan stormakterna kan sprida sig också till länder som inte är direkt berörda. Avspänning mellan dessa makter tillsammans med verkliga nedrustningsåtgärder skulle följaktligen undanröja många av de grundläggande motiven för militärutgifter i olika delar av världen.

Ett annat problem är den överdrivna sekretess som omger storleken och användningen av statsutgifter för militära ändamål. Jag är medveten om att vissa detaljer rörande staters militära beredskap inte kan offentliggöras. Om information kunde utlämnas

åtminstone beträffande de viktigaste militärutgifter som nu hemlighålles - främst på grund av misstroende men kanske också på grund av tradition eller byråkrati - och om realistiska metoder för internationella jämförelser kunde utarbetas är jag dock övertygad om att avsevärda utgifter för militära ändamål skulle visa sig onödiga.

Uppmärksamheten måste också riktas på en särskilt motbjudande tendens i den militära teknologin. Liksom när det gäller nukleära vapen används stora mänskliga och teknologiska resurser för att förbättra existerande konventionella vapen och för att utveckla nya. Vi vet att det därvid finns en risk för att man framställer inte bara effektiva utan också extremt grymma vapen. Ur humanitär synvinkel är det av största vikt att ökad uppmärksamhet ägnas existerande och nya särskilt grymma vapen - och att ansträngningar görs för att åstadkomma begränsningar eller förbud mot användningen av sådana vapen och - slutligen - överenskommelse om deras avskaffande.

Herr ordförande, en kraftig utbyggnad av den fredliga kärnkraftens användning pågår nu över hela världen. Den ger oss stora tillgångar av billig energi med mindre risker för miljön än fossila bränslen, som nu är huvudalternativen. Kärnkraften innebär samtidigt betydande problem. Vi bör oss med delvis helt nya faktorer. Det motiverar försiktighet i utbyggnaden och en stor satsning på de många säkerhetsproblemen. Men det betyder inte att vi bör avstå från att utveckla denna energikälla vidare.

Ett problem som nu måste uppmärksammas på det internationella planet är risken att spridningen av plutonium kan underlätta kärnvapenutveckling. Detta utgör också det största nedrustningsproblemet vi nu står inför.

Vi har alla vårt särskilda ansvar i detta sammanhang, kärnvapenstater, icke-kärnvapenstater, medlemmar av icke-spridningsfördraget, icke-medlemmar, exportörer och importörer av nukleärt material, stora länder som små. Vi har alla någon grad av ansvar för händelsernas utveckling och vi måste handla samfällt i denna fråga där allas vår framtid står på spel.

Hur kan ytterligare spridning av kärnvapen förhindras? Den uppenbara förutsättningen är naturligtvis att de två stater som inledde kapprustningen i kärnvapen tar sitt ansvar. De måste uppfylla sina fördragsmässiga förpliktelser och högtidliga utfästelser till världssamfundet att nå verkliga resultat i sina överläggningar om kärnvapenedrustning. De stater som inte har kärnvapen är berättigade att kräva sådan uppfyllelse.

Stormakterna har uppnått förmågan att inte bara förrinta varandra helt och hållet och flera gånger om utan också resten av världen. Ändå fortsätter de sin kärnvapenkapprustning som om de kunde på något sätt uppnå ökad säkerhet eller inflytande. Stora utgifter läggs ned på vapen vars användning innehavarna själva framhåller måste undvikas till varje pris. Avspänningen måste göra det möjligt för de två kärnvapenjättarna att slutligen bryta denna dödliga spiral. Och andra kärnvapenstater måste följa efter.

De stater som överväger att anskaffa kärnvapen måste inse vilket ansvar som faller på dem. Om de skulle välja att stiga över

tröskeln kommer de att spoliära ansträngningarna att upprätthålla den icke-spridningsregim som majoriteten av världssamfundets medlemmar anslutit sig till. De kommer att öka sannolikheten av att kärnvapenkrig utbryter som endast kan innebära en katastrof för oss alla.

Exportörer av nukleärt material måste ta sitt särskilda ansvar. Det är av yttersta vikt att de följer granskningskonferensens rekommendation att komma överens om arrangemang som innebär att export endast äger rum till sådana stater utanför icke-spridningsfördraget som medger effektiv kontroll av hela sin fredliga kärnenergiindustri.

Importörer av nukleärt material och utrustning bör acceptera denna förpliktelse i allas vårt intresse. Detta är en fråga om rättvisa. Majoriteten av världssamfundet har accepterat de förpliktelser icke-spridningsfördraget ålägger dem. De andra måste följa efter.

Vi måste alla arbeta samfällt för att åstadkomma ytterligare förbättringar i den existerande kontrollen för att förhindra kärnvapenspridning. På lång sikt bör man eftersträva ett internationellt system för handhavande av hela kärnbränslecykeln från urangruvan till den slutliga lagringen av radioaktivt avfall. Nationella lösningar kommer inte att vara tillräckliga.

Herr ordförande, ett klart samband föreligger mellan nedrustning och strävandena efter en ny ekonomisk ordning. De mänskliga, materiella och teknologiska satsningarna på uppbyggnad utgör en oerhörd reserv av tillgångar för utvecklingsändamål. Om vi lyckas med att stoppa kapprustningen och inleda nedrustning skulle denna reserv kunna utnyttjas för framsteg på vägen mot större ekonomisk och social rättvisa. Sådana framsteg skulle i sin tur stärka våra möjligheter att mera effektivt angripa de politiska, ekonomiska och sociala orättvisor som utgör de yttersta orsakerna till krig.

Vad som nu krävs är ett världsvitt erkännande av detta samband. Jag är optimistisk nog att tro att om frågan sätts in i detta sammanhang kommer de människor som nu betraktar den vansinniga kapprustningen i en känsla av hjälplöshet, att kräva som en rättighet att kapprustningen hejdas. Detta är en ny situation som statsmän överallt måste ta hänsyn till.

Herr ordförande, FN är vårt centrala politiska forum. Det är här som den politiska viljan att bryta det nuvarande dödläget i nedrustningsförhandlingarna måste mobiliseras. Sverige ger därför generalsekreteraren sitt fulla stöd då han understryker angelägenheten av att stärka FN i syfte att ta itu med denna oerhörd viktiga uppgift.

Jag har en stark tilltro till Förenta Nationerna. En del människor betonar Förenta Nationernas brist på verklig framgång när det gäller att effektivt behandla de stora problemen gällande fred och säkerhet, mänskliga rättigheter och den förnedrande fattigdom som en stor majoritet av världens befolkning lever under. Vi känner alla väl till Förenta Nationernas svagheter och misslyckanden. Dessa återspeglar det internationella samfund som skapade och nu leder organisationen.



Men kanske borde vi se mer till vad organisationen åstadkommit. I ett längre perspektiv måste man uppskatta FN:s roll att ge moraliskt uttryck åt världssopinionen mot kolonialmakterna. Denna insats var av stor vikt under kampen för självbestämmande och oavhängighet. Denna kamp har utan tvivel inneburit den viktigaste historiska utvecklingen under de senaste trettio åren. Organisationen har spelat en väsentlig roll när det gäller att upprätthålla freden i Mellersta Östern och andra konfliktområden.

Det är likväl nödvändigt att ständigt söka förbättra organisationens effektivitet och kapacitet. FN är symbolen för det internationella samarbete som är oundgängligt för att skapa en struktur för fred och solidaritet mellan världens folk.

För oss är det en princip sak att FN lever upp till sitt ideal av universalitet - detta utan undantag. Om FN skall kunna spela sin rättmätiga viktiga roll måste det vara fullt representativt för hela den internationella gemenskapen. Deltagande av alla stater är nödvändigt för att FN skall kunna effektivt behandla problem om internationell fred och säkerhet.

I FN har ibland tagits beslut, som vi anser vara olyckliga och oöverlagda. Detta ger oss inte anledning att vända oss mot organisationen eller att förvägra den vårt samarbete. Jag är övertygad om att vi genom en öppen dialog i god tro och med god vilja aldrig behöver nå dithän att våra meningsskiljaktigheter skapar något reellt hot mot våra FN-institutioners själva existens.

Vi måste på samma sätt vara medvetna om att FN-organisationen inte kan tas för given. Den existerar därför att medlemsstaterna arbetar för den och inom den. Det är likgiltigheten som kan komma att göra vår organisation den största skaden, denna organisation som är så väsentlig för befolkningen i tredje världens utvecklingsländer, för små länder över hela världen och för alla världens nationer.